

Dysleksja

**Pomoc dziecku ze specyficznymi
trudnościami w uczeniu się**

Tematyka:

1. Pojęcie dysleksji.
2. Przyczyny dysleksji.
3. Postępowanie wobec osób ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu.
4. Uczniowie z dysleksją podczas egzaminów zewnętrznych – rola poradni.
5. Prezentacja materiałów do pracy z uczniami ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się.

Dysleksja rozwojowa

- Oznacza, że trudności te występują już w wieku rozwojowym od początku nauki pisania i czytania.
- Przedrostek dys – oznacza w języku łacińskim i greckim brak czegoś, niemożność, nadaje znaczenie negatywne.
- Termin dysleksja wywodzi się od czasownika „lego” (j. grecki, łaciński) – czytam oraz „lexis” – mowa – j. grecki.

Dysortografia

- Specyficzne trudności w opanowaniu poprawnej pisowni – dys; orthos (j. grecki) – prawidłowy i grapho – piszę, rysuję.

Dysgrafia

- Trudności w opanowaniu poprawnej formy graficznej pisma (opanowanie technicznej strony pisania, a więc poziomu graficznego pisma).

Ryzyko dysleksji

- Terminem tym można określać też wywołane przez nie pierwsze niepowodzenia w nauce czytania i pisania (kl. 0, I).

Głęboka dysleksja rozwojowa – ICD 10 klasyfikacja medyczna międzynarodowa

- zatrzymanie się na poziomie czytania elementarnego (kl. III);
- opóźnienie o 3-4 lata w zakresie umiejętności czytania;
- zaburzenia ekspresji pisanania – poprawność pisanania, budowanie wypowiedzi na piśmie, błędy stylistyczne i interpunkcyjne.

Przyczyny dysleksji

- Badania wykazują, że w odniesieniu do czytania – 50% dzieci ma rodziców z dysleksją, 100% gdy obydwój rodzice to osoby z dysleksją (czyli czynnikiem patogennym są geny przekazywane z pokolenia na pokolenie). U dzieci dyslektycznych i ich rodzin znacznie częściej stwierdza się alergię, astmę, egzemę, katar sienny, migrenowe bóle głowy – **koncepcja genetyczna** (dziedziczenie po ojcu chromosomu Y).

Koncepcja organiczna

- Organiczne mikrouszkodzenia struktury tych okolic mózgu, które są odpowiedzialne za czynność czytania i pisania. Mikrouszkodzenia te powstają wskutek działania czynników patogennych: chemicznych, fizycznych, biologicznych na centralny układ nerwowy w okresie prenatalnym i okołoporodowym np. zła opieka w okresie ciąży i porodu; choroby prenatalne matki np. choroba tarczycy; komplikacje okołoporodowe (zaburzenia tętna, niedotlenienie, niedokrwienie, porody zabiegowe np. kleszcze); itp.

Pierwotne przyczyny dysleksji

- To zmiany w centralnym układzie nerwowym, powstałe na skutek działania czynników patogennych (np. niedotlenienie w czasie porodu) powoduje odpowiednie skutki. Są nimi zaburzenia czynności centralnego układu nerwowego, będące **bezpośrednimi przyczynami dysleksji rozwojowej.**

Bezpośrednie przyczyny dysleksji rozwojowej

- Są nimi zaburzenia czynności centralnego układu nerwowego, które przejawiają się w zachowaniu jako dysfunkcje w jakimś obszarze procesów poznawczych i ruchowych (np. parcjalne zaburzenia funkcji wzrokowo-przestrzennych i koordynacji wzrokowo-ruchowej), te zaś są przyczyną niepowodzeń np. w opanowaniu poprawnej pisowni (dysortografia) i nauce sprawnego pisania (dysgrafia).

Nauczyciel jest zobowiązany:

- na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej; w tym poradni specjalistycznej, dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom... MEN 24.04.2002r. (nowe rozporządzenie z 7.IX.2004r.)

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami szkolnymi podczas sprawdzianu po szkole podstawowej i egzaminów gimnazjalnych zewnątrznych

- Z dysleksją rozwojową mają możliwość pisania sprawdzianu w odrębnej sali, w której członek komisji egzaminacyjnej na początku raz głośno odczyta instrukcje, tekst wstępny i treść zadań, a uczniowie będą mogli równocześnie śledzić wzrokiem tekst zapisany w arkuszu.

Uczniowi z dysleksją rozwojową przysługuje:

- Wydłużenie czasu pisania o 50%. Możliwość pisania samodzielnie sformułowanych odpowiedzi do zadań drukowanymi literami, co zwiększa czytelność pisma.

Trudności w uczeniu uwarunkowane zaburzeniami percepcji wzrokowej

- **Wypowiadanie się** – występują trudności w rozpoznawaniu przedmiotów na obrazkach i rozumieniu przedstawionej treści. W związku z powyższym opis obrazka jest ubogi, a liczba zaobserwowanych szczegółów i elementów uboga.
- **Rysowanie** – trudności w odwzorowywaniu prostych figur geometrycznych (koło, kwadrat, trójkąt, romb). Rysunki bywają ubogie w szczegóły. Niewłaściwe proporcje między elementami, trudności w rozplanowywaniu.

➤ **Pisanie** – trudności w przepisywaniu, pisaniu z pamięci i ze słuchu. W początkach nauki trudności z zapamiętywaniem kształtu liter, mylenie liter podobnych (a – o, a – ą, e – c, e – ę, ł – l – t, m – n, u – n, m – w), różniących się w położeniu w stosunku do osi pionowej (p – b, b – d), lub poziomej (w – m, n – u, b – p, d – g). Pomijanie drobnych elementów graficznych (kreseczki, ogonki – a, ę). Błędy typowo ortograficzne wynikające z gorszej pamięci wzrokowej.

➤ **Czytanie** – mylenie liter o podobnym wyglądzie (b – p, h – k). Trudności w rozpoznawaniu liter oraz wzrokowym wyróżnieniu większej całości (sylaby, wyrazy), czytanie nierytmiczne. Długi czas literowania. Przy odczytywaniu mała dokładność, przekręcanie końcówek, zgadywanie, gubienie się w tekście, wolne tempo czytania, zwiększona męczliwość. W późniejszym okresie nauki trudności z automatyzacją czytania, niewspółmierne wysiłki do efektów, włożony wysiłek w czytanie utrudnia rozumienie treści.

- **Rozumienie czytanej treści** – koncentracja na technicznej stronie czytania utrudnia rozumienie czytanej treści.
- **Trudności z innymi przedmiotami szkolnymi** – trudności w geografii (znajomość mapy, słaba orientacja w stronach świata), pomyłki w zdaniach arytmetycznych (błędy, przepisywanie słupków), trudności w nauce obcych języków, geometrii (słabe rozumienie pojęć: góra – dół, wyżej – niżej).

Trudności w uczeniu uwarunkowane zaburzeniami percepcji słuchowej

- **Wypowiadanie się** – występują trudności w wypowiedzianiu się. Zasób słów ubogi, niegramatyczne wypowiedzianie się. Często występuje wada wymowy. Przekręcanie wymowy mało znanych wyrazów. Niekiedy kłopoty w wypowiedziach, wynikające z trudności w rozumowaniu, wnioskowaniu i uogólnianiu na materiale werbalnym.

➤ **Pisanie** – szczególnie nasilone trudności w pisaniu ze słuchu, wynikające z niemożności dokonywania prawidłowej analizy słuchowej dyktowanych wyrazów i zdań. Zniekształcenie pisowni, niekiedy trudne do odczytania. Duże trudności w pisaniu wyrazów ze zmiękczeniami, dwuznakami, głoskami tracącymi dźwięczność, w różnicowaniu pisowni: i - j , odróżnianiu samogłosek nosowych: ą – ę, om – on. Trudności w pisaniu wyrazów nieznanymi. Mylenie kolejnych wyrazów w zapisie, wolne tempo pisania. W pisaniu ujawniają się występujące wady mowy, niekiedy już przezwyciężone. Ogromną trudnością jest przepisywanie tekstu, nie występuje tu dyktowanie sobie tekstu.

- **Czytanie** – trudności w zestawieniu dźwięku w całości – utrzymujące się długi czas literowanie, trudności z modulowaniem głosu. Brak znaków przestankowych w czytanim tekście. Liczne błędy w czytaniu, zmiany, opuszczenia głosek, mylenie wyrazów zbliżonych artykulacyjnie.
- **Rozumienie czytanej treści** – trudności w rozumieniu przeczytanej treści wynikają z niedokładnego rozumienia określeń słownych, mylenia znaczenia wyrazów o podobnym brzmieniu.

- **Trudności z innymi przedmiotami szkolnymi** – szczególnie duże problemy z nauką języków obcych. Trudności w uczeniu się pamięciowym (wersze, ciągi słowne), gorsza pamięć słuchowa. Trudności w uczeniu się tabliczki mnożenia, kłopoty ze zrozumieniem instrukcji, objaśnień nauczyciela, zapamiętywaniem. Trudności w przyswajaniu materiału gramatycznego. W matematyce zbyt szybkie oderwanie od konkretów utrudnia przyswajanie pojęć matematycznych.

Zaburzona pamięć słuchowa świeża

- wykorzystujemy ją pisząc dyktanda, jest ona ograniczona do kilkadziesiątu sekund, potem materiał utrwała się w pamięci trwałej:
 - trudności z zapamiętywaniem dwóch poleceń jednocześnie,
 - zapamiętywaniem długich zdań; poprawnym ich zapisywaniem podczas notowania,
 - ze zrozumieniem wypowiedzi w j. obcym,
 - liczeniem w pamięci np. nie należy wymagać liczenia w pamięci zbyt skomplikowanych działań.

Co robić w tym przypadku?

- dzielić zdania na mniejsze porcje; stosować więcej powtórek dyktowanego tekstu,
- ograniczyć ilość materiału do jednorazowego nauczenia się na pamięć,
- częściej sprawdzać zeszyty, ze względu na skłonność do zniekształcania informacji,
- na końcu każdego zeszytu przedmiotowego założyć kolorowe słowniki wyrazów i wzorów i umożliwić korzystanie z nich na lekcjach oraz większych sprawdzianach,
- uczeń powinien siedzieć blisko nauczyciela, wydłuża to czas koncentracji uwagi na lekcji.

Postępowanie wobec osób ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu

- Nie szkodzić – nie kompromitować, nie wyśmiewać, nie osądzać.
- Współpracować mądrze – nie wyręczać, skłaniać do samodzielności, nagradzać wysiłek, koniecznie sprawdzać zadane ćwiczenia.
- Nie zwalniać ucznia z wysiłku tylko dlatego, że ma opinię o dysleksji. Ten fakt wymaga większego wkładu pracy, ale i zrozumienia ze strony otoczenia.

- Dać czas dodatkowy na poprawienie samodzielne tego, co jest możliwe.
- Odkrywać mocne strony i na nich bazować w nauczaniu i ocenianiu.
- Odkrywać własne emocje wywołane kontaktem z dzieckiem dyslektycznym.

Wskazówki dla nauczyciela ucznia dyslektycznego dla szkoły podstawowej i gimnazjum

I. Indywidualizacja pracy w klasie.

Nauczyciel ucznia dyslektycznego powinien zapewnić mu indywidualny program dydaktyczny oraz dostosowany do jego sprawności sposób realizacji.

Mogą to być:

1. dodatkowe ćwiczenia, realizowane podczas lekcji i w domu (przy współpracy z rodzicami),

2. częstsze odpytywanie ustne i bazowanie przy ocenianiu na jego ustnych wypowiedziach,
3. wydłużenie czasu na prace pisemne (w trakcie klasówek, sprawdzianów),
4. zezwalanie na przygotowanie prac domowych z pomocą komputera lub maszyny do pisania (w przypadku dysgrafii),
5. stopień „za ortografię” może zastąpić opisowa ocena samodzielnej pracy ucznia wniesionej w poprawę błędów i pracę nad ortografią,

6. dokonywanie przez nauczyciela poprawy błędów w tekście utrwała niepoprawną pisownię,
7. proponuje się wypraktykowany sposób polegający na wpisywaniu za pomocą cyfry na marginesie ilości popełnionych przez ucznia błędów w danej linijce. Poprawa tych błędów polegająca na wpisywaniu właściwej formy wyrazów pod tekstem należy do ucznia.

II Sposób oceniania

1. W ocenie ucznia dyslektycznego dominują te formy jej sprawdzania, które zarówno dla ucznia jak i nauczyciela nie stanowią dodatkowego utrudnienia np. wypowiedzi ustne, testowa forma sprawdzianów itp.
2. Prace pisemne nauczyciel ocenia przede wszystkim na podstawie ich treści doceniając walory bogatego słownictwa, ciekawe przemyślenia i obserwacje czy poprawną budowę stylistyczną wypowiedzi pisemnych, poprawność toku myślenia i wnioskowania itp.

3. Uczeń dyslektyczny dobrze radzący sobie z tworzeniem fabuły, porządkowaniem informacji itp. Pomimo niskiego poziomu poprawności ortograficznej ma szansę otrzymywać wysokie oceny z prac pisemnych.
4. W przypadku przedmiotów ścisłych ocena poprawności rozumowania, trafność interpretacji zagadnienia jest przedkładana nad oceną szczegółowej poprawności ortograficznej zapisu symboli i znaków graficznych, braku dokładnych obliczeń, mylenia stron równań itp..

Znane osoby - dysleksja

- **Hans Chrystians Andersen** – musiał dyktować swoje bajki, bo nie pisał poprawnie;
- **Ludwika van Bethovena** – oceniano w szkole jako muzyczne beztalencie;
- **Marcel Proust** – marnie pisał w szkole wypracowania;
- **Albert Einstein** – do 4 – go roku życia nie mówił, a w szkole miał kłopoty z pamięcią;

- **Agata Christie** – miała duże kłopoty z nauką pisania;
- **Tomasz Edison** – był bity z powodu nadruchliwości i braku uwagi na lekcji, miał ogromne kłopoty z gramatyką i składnią;
- **Faradaj** – cierpiał na wadę wymowy, miał nieczytelne pismo, wielkie kłopoty z ortografią i interpunkcją.